

הרב יהושע ון-דייק

רב היישוב רמת מגשימים

סיור רכב שמירה בשבת במושב רמת מגשימים

שאלה

בס"ד ר"ח תמוז תשע"ו

בעבר, היה ביישובנו רכב בטחון שהיה שומר גם בשבת. כשבררתי את הנושא נאמר לי ע"י גורמי הביטחון הצבאיים, שהמצב הביטחוני דורש זאת, מכיוון שאנו ישוב הסמוך לגדר הגבול עם סוריה ויכולה להתבצע חדירה ע"י מחבלים, וע"כ יש לשמור בשבת כביום חול, ומפני ספק פקו"נ קיבלנו את דבריהם.

לאחר כמה שנים, הצבא הפסיק לדרוש שמירה יישובית ואף מימון השמירה הופסק ע"י משרד הביטחון, והשמירה כלילה הופסקה, בין ביום חול ובין בשבת.

לפני כשנה, חדרה חוליה של גנבים ליישוב. הם פרצו למשרדי המושב והצליחו לגנוב במקצועיות רבה כספת גדולה ואת הכסף שהיה בתוכה. כמו"כ, הם פרצו לדירות פרטיות וגנבו מהן, ואף נכנסו לחדרי שינה וגנבו תכולה מהבתים, כמו גם רכבים.

המשטרה החלה לחקור את הגניבות והפריצות, והתברר שחלק מגניבות אלו בוצעו ע"י ערבים בדואים מהנגב, חלקן ע"י כנופיות מכפרים ערבים סמוכים וחלקן ע"י ערבים שהגיעו אף משטחי איו"ש.

לאחר אירועים אלו, התושבים דרשו שמירה ניידת ביישוב בכל שעות הלילה, ואף הוסיפו תשלום במיסי היישוב עבור זה.

נשאלנו, מה הדין לגבי שבת. בתחילה הורינו לשומר שייסע בשבת עם אופניים, אך מניסיון של השומר היהודי^(א), נטען ששמירה זו לא יעילה, ההגעה מקצה אחד של היישוב לקצה השני לוקחת זמן וא"כ ההרתעה אינה אפקטיבית בעידן של

(א). ישנה אפשרות שיהיה שומר גוי, אך אפשרות זו בעייתית מאוד מסיבה אחרת, כמפורט להלן.

תקשורת מהירה. כמו"כ, בשנה האחרונה המצב הבטחוני במדינתנו הורע, לצערנו, והתושבים חוששים מערבי שייכנס לביתם באישון לילה.

האם במצב זה אפשרי לשמור בשבת עם רכב בטחון ע"י שומר יהודי מהמושב?

תשובה

א.

בגמ' בערובין (דף מ"ה ע"א) מובא: "אמר רב יהודה אמר רב: נכרים שצרו על עיירות ישראל אין יוצאין עליהם בכלי זיין ואין מחללין עליהם את השבת". ובהמשך הגמ' (שם) נאמר: "במה דברים אמורים? כשבאו על עסקי ממון, אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת".

"ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת", ובאר רש"י (שם ד"ה לספר): "עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות יוצאין עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם". ובהמשך הגמ' (שם): "אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא". ובאר רש"י (שם) "אי זו היא עיר בבבל דהויא סמוכה לספר? נהרדעא, שהיתה סמוכה לנכרים מצד אחד ולעיירות שיושבין בהן בני גולה מצד שני".

ובהמשך הגמ' (שם): "דרש רבי דוסתאי דמן בירי: מאי דכתיב 'ויגידו לדוד לאמר הנה פלישתים נלחמים בקעילה והמה שוסיים את הגרנות' (שמואל א' כ"ג)? תנא, קעילה עיר הסמוכה לספר היתה והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש, דכתיב 'והמה שוסיים את הגרנות', וכתיב 'וישאל דוד בה' לאמרה אלך והכיתי בפלשתים האלה? ויאמר ה' אל דוד לך והכית בפלישתים והושעת את קעילה'. מאי קמבעיא ליה? אילימא אי שרי אי אסור, הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים? אלא אי מצלח אי לא מצלח". ובאר רש"י (שם) ששבת היתה, ולא שאל דוד מה היא ההלכה מבית דינו של שמואל, אלא רק שאל באורים ותומים אם ינצח או לאו, ויצא דוד למלחמה אע"פ שהיה זה רק על עסקי תבן וקש, כי זו היתה עיר ספר.

והקשו התוס' (שם ד"ה אי מצלח) מניין שהיה זה בשבת, דלמא בחול הוה? ותירצו: "דמוכחא מילתא מדקאמר 'נלחמים בקעילה' דקרי ליה מלחמה ומסר דוד נפשיה עליה אע"פ שלא באו אלא על עסקי תבן וקש, שמע מיניה דמחללין עליה נמי את השבת". כלומר, אם זו רק גניבת ממון, מניין ההיתר לצאת למלחמה ולסכן את הנפש על ממון? על כרחך, שקעילה היתה עיירת ספר, ושם כל גניבת ממון יכולה להתפתח לסכנת נפשות (שתהא הארץ נוחה ליכבש לפנייהם), ולכן מותר לסכן נפשות על גניבת ממון, ובשל כך מותר ג"כ לחלל שבת על עסקי ממון. וכ"כ הריטב"א בחידושו (שם ד"ה תנא קעילה) בתיירושו השני, וכ"כ הרשב"א בחידושו (שם ד"ה תנא קעילה) "דכל שהיא סמוכה על הספר עסקי ממון כעסקי נפשות, הלכך אפילו בשבת יוצאין להציל".

בחסדי דוד (על התוספתא פ"ג ה"ה) כתב על המבואר אם באו נכרים על עסקי נפשות אזי "יוצאין" עליהם בכלי זין ו"מחללים" את השבת. וביאר, שסלקא דעתך שדווקא הוצאה התירו, שהיא מלאכה גרועה, קמ"ל שמחללים את השבת אף בשאר מלאכות. והוסיף עוד, שהגמ' מלמדת אותנו שאפי' מלאכות הרבה מותר לעשות ואף מכשירי מלחמה מותר, כגון לקחת כלים ולתקן את כלי המלחמה.

וכתב הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ב הכ"ג), שאם לא יודעים האם הגויים באו על עסקי ממון או על עסקי נפשות, יוצאין עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת. וביאר הב"י (או"ח סי' שכ"ט), דאע"פ שדין זה של ספק לא נכתב בגמ', מ"מ ספק נפשות להקל, ולכן פסק כך הרמב"ם.

ב.

אפילו לא באו אלא אומרים שרוצים לבוא

וכתב האור זרוע (הלכות שבת פ"ד אות י"ג) להליץ על יהודים במחוז ביה"ם (שם מחוז) שהיו הולכים בשבת עם חרבותיהם ותרסיהם בשבת, "שמא יראים הם מגנבים ולכן הותר להם, ואע"פ שזה רק גניבת ממון מ"מ בעיר הסמוכה לספר למדנו שאף על עסקי ממון לשלול בעלמא (נראה שהכוונה שבאו לבזוז ולקחת שלל. י. ה.) שיוצאים עליהם בשבת בכלי זין, שכששוללים אז כמו כן הורגים", וא"כ גם גניבת ממון עלולה להתפתח לסכנת נפשות, וע"כ מותר לחלל את השבת.

ומוסיף האו"ז: "ואין לחלק בין היכא שצרו כבר לאומרים שרוצים לבוא לשלול, אלא כשהקול יוצא שרוצים לבוא לשלול אע"פ שלא באו עדיין מותר ללבוש כלי זיין לשמור ולעשות קול בעיר כדי שלא יבואו, דאין מדקדקין בפקו"נ, וכדאמרין גבי קמיע (שבת דף ס"א ע"א) שמותר לצאת בו, לא שנכפה אלא שלא יכפה, ומתיר אפי' ברה"ר". והביאו הרמ"א להלכה בדרכי משה (או"ח סי' שכ"ט ס"ק א') וכן בהגהתו לשו"ע (או"ח סי' שכ"ט ס"ו).

ג.

תשובת תרומת הדשן ודברי הרמ"א

כתב בשו"ת תרומת הדשן (סי' קנ"ו): "ובזה"ז אפי' על עסקי ממון מחללים, דידוע הוא דבאו על עסקי ממון, אם לא יניח ישראל לשלול ולבוז ממנו יהרגנו והוי עסקי נפשות", והוסיף שמטעם זה "היתר גמור הוא בדליקה שנפלה בשבת אפי' בבית נכרי, לישראל לילך ולכבות, דהאידינא כשיש דליקת הנכרים הולכים והורגים ח"ו ישראל אם לא יכבו כמותם, וסכנת נפשות הוא. ואפי' במקום שאינם הורגים, מ"מ שוללין ובוזזין והוי סכנת ממון דשרינן אף בבאו על עסקי ממון כדפי'. וזה דרש מה"ר אהרן הקדוש בפני רבים בפני קהל ועדה, והודיע שיש לישראל לכבות הדליקה אפי' בשבת דלא אתי לאימנועי ח"ו והוי סכ"נ, ואמר דאדרבה מצווה הוא דהוי כהצלת נפשות, והנשאל הרי זה מגונה כלומר שלא הודיע כבר. ואף כי יש מגמגמים ומערערים לומר דוקא בנפל הדליקה בביתן של ישראל תחילה, דאז איכא סכ"נ דדרכם (של הגויים) להשליך היהודי לתוך הדליקה, במי שיצאת (אש) בביתן, אבל בנפל בבית נכרי לא מחללינן דליכא סכנה כלל. וראייה מכמה עיירות שהודלקו ולא נשמע נדנוד סכנה, מ"מ משום אין ראייה מהנהו, דטובא אשכחן דיש סכנה, אפי' נפל (האש) לבית נכרי תחילה ופשיטא דמחללין, אמנם הכל לפי ראיות עיניים והזמן, לפי מה שיתקרב לביתו של ישראל ותן לחכם ויחכם עוד". ומרן הב"י (בסי' שכ"ט) הביאו ופסקו להלכה בשו"ע (או"ח סי' שכ"ט ס"ז): "יש מי שאומר שבזמן הזה אפי' באו על עסקי ממון מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממנו יהרגנו, והוי עסקי נפשות", והוסיף הרמ"א: "ומ"מ הכל לפי העניין".

וזה שכתבו מרן בשם "יש מי שאומר" כתב בכה"ח (שם ס"ק כ"ח) שלא עשה כן מפני שיש בזה פלוגתא, אלא כי דרך השו"ע שדין שלא מצאו כי אם בפוסק אחד כותב אותו בשם "יש מי שאומר", וכן מובא ביד מלאכי בכללי השו"ע.

ודע דעפ"י פשט תרומת הדשן, מה שכתב דבזה"ז אפי' על עסקי ממון מחללין את השבת משום דידוע דאם לא יניחנו לבזו ולשלול יהרגנו - ע"ז לא הסתפק תה"ד וכתב זאת בלשון ודאית. ורק בהלכה השניה, באם פורצת שריפה בבית הגוי, האם על היהודי להיות שותף בכיבוי השריפה, בזה הסתפק לפי המקומות, כי יש מקומות שאם היהודים לא יעזרו אזי יסתכנו, וע"כ פשוט שצריכים לחלל השבת ולעזור בכיבוי, ויש מקומות שאינו כן. ועל זה כתב תה"ד: "הכל לפי ראות עיניים והזמן, לפי מה שיתקרב לביתו של ישראל ותלו"ע". אך הרמ"א הוסיף: "ומ"מ הכל לפי העניין" על סעיף ז', דהיינו שגם בזה"ז יש להסתפק על ההנחה שעסקי ממון יכולים להיתפתח לעסקי נפשות. ואכן בספר בני ציון לגאון הרב בן ציון ליכטמן (או"ח סי' שכ"ט ס"ק ח') העיר על כך והקשה על הרמ"א, והוסיף עוד דהמקור של דין זה הוא האו"ז שהובא לעיל, דכתב: "כ"ש עתה שאנו דרים ביניהם שאפילו אם באו לשלול בעלמא שיוצאים עליהם בשבת בכלי זיין כששוללים אז כמו"כ הורגים ואין לחלק בין היכא שצרו כבר לאומרים לרוצים לבא לשלול... דאין מדקדקין דפקו"נ". והרמ"א בעצמו פסק זאת בסעיף ו' (שם), וא"כ אין להסתפק על סעיף ז', שבזה"ז אפי' באו על עסקי ממון שמחללין את השבת.

ובכלל צ"ע מה השתנה זמנו של האור זרוע מזמן הגמ', בה נאמר שעל עסקי ממון אין מחללין את השבת, וכי בזמן הגמ' הגנבים הבאים על עסקי ממון היו פחות אלימים מימי תרומת הדשן?

אלא, שהמעייין בתשובה נוספת של תרומת הדשן (סי' נ"ח) תתורץ לו גם הקושיא שהקשה הבני ציון על הרמ"א. וז"ל תרומת הדשן: "בזה"ז אפי' באו על עסקי ממון מחללים עליהם את השבת וכן מותר לכבות את הדליקה בשבת בזה"ז מפני שאנו דרים בין הנכרים ושוללים והורגים ולא גרע מעיר הסמוכה לספר", הרי מפורש שהשווה את "הזמן הזה" לעיר הסמוכה לספר, שכמו שבספר פסקו מאז ומעולם שאפי' על ממון מחללים את השבת, א"כ מצב היהודים בגלות בזמנו, שהיו גרים בין הנכרים, הרי הוא כספר ולכן מחללים שבת תמיד. אמנם, התרומת הדשן

בתשובה זו דן על דליקה שפרצה בבית גוי האם לעזור בכיבוי מפני סכנה או שלא צריך, ובספק פקו"נ הכריע לחומרא שצריך לכבות אלא שסיים "אמנם נראה דיש לתת לב לפי העניין לפי ראות עיני חכמי העיר כגון אם יש שופטים ושלטונים בעיר מבטיחים להציל את ישראל וכה"ג אם נראה שאין סכנה כלל לא יחללו את השבת כלל", ואכן התכוון רק למקרה של דליקה בבית הגוי, אך הרמ"א סבר "דון מיניה ואוקמיה באתריה", דהפסק שכתב השו"ע שבזה"ז אף על עסקי ממון מחללין דאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבז ממנו יהרגנו והוי עסקי נפשות, מ"מ לא כל העיתים שוות, דזה נכון בד"כ בגלות שאנו דרים בין הגויים והוי כעיר ספר, אך עדיין צריך כל מקום להיבחן לפי הזמן, לפי חוזק השלטון, לפי אופי הגנבים והנסיבות שמשתלשלות בעקבות הגניבה ועוד. וא"כ דברי הרמ"א "ומ"מ הכל לפי העניין", אף אם בדברי תה"ד נאמרו במקורם על מקרה אחר, אעפ"כ נכון לאומרם גם בדברינו, שיש לבחון בכל זמן הלכה זו ולראות אם עדיין שייך בזה"ז התפתחות לעסקי נפשות (וידוע שהמקורות להגהות הרמ"א לא נכתבו ע"י הרמ"א, וא"כ לא קשה על המקור שכתוב בשם תרוה"ד).

ומצאתי במור וקציעה לריעב"ץ (סי' שכ"ט ד"ה בב"י) שהקשה ג"כ מה ההבדל בין ימי הגמ' לבין זמן האור זרוע ותרומת הדשן, וניסה לחלק בדוחק בין ימי הגלות לבין היותנו בארצנו: "כי בזמן שהיה לנו ארץ נחלה ואחוזת שדה, אף אם באים לשלול שלל, וחטפו וילכו לדרכם, הלא ישאירו עוללות, ולא ימותו אנשי העיר ברעב, גם אם לא ישאירו מחיה, הלא ימצאו די סיפוקם בעיירות ישראל אחרות שסביב להם, משא"כ בזה"ז שאם יקחו כל ממונם, הוי פקו"נ, כי לא ימצאו חונן ונותן בין הנכרים". אך מיד דוחה סברה זו: "שא"כ היינו עסקי נפשות בכל זמן, כי מי יוכל לראות שיקחו כל אשר לו, וישאר עני חשוב כמת, א"כ ודאי יש בו פקו"נ בכל עניין ובכל עת וזמן אין חלוק כלל בין עכשיו, לאז בהיותנו על אדמתנו".

ובסופו מחלק הריעב"ץ דעסקי ממון "שתבעו דבר קצוב לצורך מחייתם, לבלתי השחית הכל... כמנהג חיילות הפושטות בארץ אויביהם, שצריכים לתת להם כופר נפשם, ופדיון רכושם וקנינם להניחם... נמצא באופן זה ודאי אין כאן פקו"נ כל עיקר, כשידוע שמקיימים תנאם, ומתרצים ברצי כסף", לעומת זאת "במקום שיש לחוש שאינם שומרים הבטחתם, שאע"פ שיתנו להם שאלתם ברצון, אח"כ יוסיפו לקחת באונס ובחזקה, נ"ל פשוט שלעולם מחללין אם חושבים להנצל בכך, אפילו

מספק". אלא שמסיק הריעב"ץ שאולי כיום איפכא "לפי שהאומות בזה"ז בעלי אמנה והבטחה, יותר משלפנים בשנים קדמונים"². ועדיין צ"ע.

ד.

חידושו של המג"א

והנה על דברי השו"ע שפסק כה"ד, שבזה"ז אפי' על עסקי ממון מחללין את השבת דהוי כעסקי נפשות (שם), הקשה המג"א (שם ס"ק ה') וז"ל: "וצ"ע דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת? ואפשר כיוון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו חיישינן שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג, ולכן מחללין, אבל באדם יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת עיין מה שכתבתי ססי' רמ"ח".

ודברי המג"א קשים מאד, דהרי כל דין הבא במחתרת המובא בגמ' סנהדרין (דף ע"ב ע"א) הוא כדברי רבא: "חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו", וע"כ הגנב אומר לעצמו כשאלך לגנוב אם יעמוד בעה"ב כנגדי אהרגנו, וא"כ נמצא שגנב זה בא ע"מ להרוג, והתורה אמרה הבא להורגך השכם להורגו, ולכן פטור הגנב מלשלם על חבית שהזיק, משום שהוא חייב מיתה. אולם, לפי דברי המג"א, מדוע אמרה תורה "אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים" (שמות כ"ב א'), שבעה"ב ישלם ברוחו, יישב מתחת השמיכה במיטתו ולא יסתכן? ומשמע שאפי' אם בעה"ב שולט ברוחו ואינו בהול על ממונו, אין הוא מחוייב לעשות כן ומותר לו לעמוד על ממונו. א"כ מאי שנא רצח מחילול שבת? מדוע ברצח מותר להורגו ובשבת הצריך המג"א ש"יניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת"? וכי דין הבא במחתרת נאמר רק ביום חול? והרי מפורש בגמ' (שם ע"ב) "אין לו דמים - בין בחול בין בשבת"?

וכתב הגרש"ז אורבך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ז' אות ב') דיש להבדיל בין גנב שנכנס לדירה ואין אנשי יודעים מה טיבו, שע"ז נאמר דין דהבא במחתרת, וכ"ש אם הגנב בא ותובע מבעל הדירה מפתח בשביל לגנוב, או דורש ממנו לעמוד כל הזמן במקום מסויים, וא"כ דין הגנב כרודף, ולכן אמרינן את הדין של הבא

(ב). ומסתבר שלא כתב זאת אלא מאימת הצנזורה.

להורגך השכם להורגו. אבל אם אחד רואה גנב בדירתו, והוא מריק את כל הארונות בלי שישים לב לבעל הדירה, ואינו דורש שום דבר מבעה"ב, על זה לא נאמר דין הבא במחתרת. אך הדברים קשים, שהרי גם הגרש"ז ס"ל שיכול בעה"ב להתנגד למעשה הגניבה ולהאבק עם הגנב, וא"כ יוכל להורגו, וע"כ נשאר הוא בצ"ע על דברי המג"א, וכן הובאו דבריו בשש"כ (החדש ח"א פרק מ"ד ס"ק ע"ד). וכן הקשה כבר בספר מנחת פתים לגאון מהר"ם אריק ז"ל (על המג"א שם).

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' פ"ו) תרץ את קושיית המג"א, דלשון הברייתא בעירובין "כשבאו על עסקי ממון" - "היינו שידוע מאוד שבאים על כך, דהא בסתם יוצאים לקראתם בכלי זיין (כדברי הרמב"ם לעיל, בספק פקו"נ. י.ו.) והוא מפורסם שרוצים רק לקחת ממון, וכיוון שרבים הם אין חשש דיעמוד יחיד נגד רבים ובודאי יניח לקחת ממונו ולא ילחם נגד רבים, משא"כ מחתרת דבא גנב יחיד חיישינן, וגם אין מפורסם דבר רק על עסקי ממון, משא"כ נגד כל העיר חיישינן שמא בין הרבים ימצא אחד ובכל זה יעמוד נגדם, כנ"ל לדחוק בקושיית המנחת פיתים".

ונראה שבדבריו הוא מתרץ ג"כ כיצד ניתן להבין את הגמ' בערובין, שכשבאו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת, והרי חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, וא"כ זה יכול להתפתח לדיני נפשות, כדין הבא במחתרת? וע"כ הוא מדייק מלשון הגמ' בערובין "נכרים שצרו על עיירות ישראל", שמדובר על רבים, ויחיד כנגד רבים יודע הוא שאין לו סיכוי, ולכן לא יתקומם כשבאים על עסקי ממון, וממילא אין סכנת נפשות בדבר ואסור לחלל שבת על כך. לעומת זאת, סוגיית הבא במחתרת מדברת על גנב יחיד, וגם אין מפורסם שבא דווקא על עסקי ממון, לכך יש חשש פקו"נ והותר להורגו.

מ"מ גם המג"א הסיק דכשבאים רבים על רבים, אף שאדם יחיד יכול לשלוט על עצמו ולהניח שיקחו את ממונו ולא לחלל שבת, מ"מ ברבים אין אומרים כן, ד"חיישינן שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג וכלן מחללין", ולכן אף על ממונות מחללין את השבת.

אלא דקשה, דא"כ גם הגמ' בערובין דיברה על רבים מול רבים, דהרי כתבה "נכרים שצרו על עיירות ישראל" ולא מדובר על בית יחיד, וא"כ מדוע אף על עסקי ממון לא מחללין את השבת, ליחוש שמא יעמוד אחד נגדם ויסתכן?

ע"כ מוכרחים לומר בדוחק כדברי הריעב"ץ לעיל, שהגמ' מיירי במקרה שברור לכל שזה רק על עסקי ממון, כי תבעו דבר קצוב, כחיילות הפושטות בארץ אויביהם הדורשות מזון בלבד ומתרצים בכך, ולכן אין לחלל שבת על כך, משא"כ בזה"ז, שכל אירוע יכול להתפתח לחשש נפשות ולכן מחללין שבת. ועדיין צ"ע.

אמנם, למדנו מדברי המג"א חידוש גדול, דאין דומה דין היחיד לדין הציבור, ובציבור צריך תמיד לחשוש גם ליוצא דופן שיכניס עצמו לסכנה, ולכן ההיתר לחלל שבת עבור שמירת הציבור שונה משמירת היחיד, ולקמן נרחיב בעניין.

כמו"כ יוצא מדברי שבט הלוי בביאורו את דברי המג"א, דהכל מודים דאם באו רבים על יהודי יחיד שיש לו בית המרוחק מכל יישוב, ואין לו סיכוי כלל לעמוד מול רבים וא"כ אין בכה"ג דין הבא במחלת, א"כ לכו"ע יש לו ליתן ליקח את הממון ממנו ולא לחלל השבת.

ה.

מהי עיר ספר

והנה, הגמ' בעירובין (שם) פסקה דבעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי קש ותבן מחללין עליהן את השבת, ויש לדון מה נחשב לעיר ספר.

א. רש"י (ד"ה לספר), האור זרוע (הלכות ערובין סי' קמ"ט) והריבב"ן (ד"ה ספר) פירשו דספר היינו תחום הקיים בין א"י לבין ארץ העמים, ועיר ספר זו עיר הנמצאת בתחום זה.

ב. הר"ח (ד"ה ובעיר) והערוך (ערך ספר בפרוש השני) וכן הוא בפירוש רבינו חננאל בן שמואל (ד"ה אמר רב יהודה) פרשו דהכוונה היא לעיר הקרובה לשפת הים, ככתוב (בבראשית מ"ט י"ג) "זבולון לחוף ימים ישכון", וביאר בתרגום אונקלוס (שם) זבולון על ספר יממא ישרי.

וכשהגמ' חידשה שאף נהרדעא הרי היא עיר ספר, קמ"ל שאין דין זה נוהג רק בא"י אלא אף בחו"ל, ולא דווקא בעיר גדולה, אלא כל עיר שסמוך לה יושבים

נכרים, ובאר בתורת חיים (שם ד"ה ובכל) שאפי' היא עיר היושבת באמצע המדינה, כיוון דעיירות הנכרים סמוכות לה.

ולגבי מה שנאמר שבעיר ספר התירו לחלל את השבת אפי' אם הגויים הגיעו רק על עסקי ממון, נאמרו כמה טעמים:

א. רש"י (ד"ה לספר), רבינו יונתן (ד"ה יוצאין) ורבינו חננאל בן שמואל (שם) כתבו דאם יצליחו הנכרים ללכוד העיר יהיה נח להם להמשיך ולכבוש את שאר הארץ.

ב. הריבב"ן (ד"ה אפילו) ביאר, שאם יראו הנכרים שקל לכבוש את העיר בבואם על עסקי ממון, יבואו בשבת אחרת אף על עסקי נפשות. ובתחילת דבריו כתב "ואם יכבשו שם יש לחוש לכל א"י", והוסיף שבעיר ספר נלחמים אפי' באו על קש ותבן "שלא ירגילו לבוא ולכבוש", וכוונתו לומר שאם יראו שקל לכבוש את העיר יבואו בשבת אחרת להלחם על עסקי נפשות.

ג. רבינו ישמעאל בן חכמון (ד"ה שכל, הובא דבריו בקובץ שיטות קמאי עמ' תקצ"ח) כתב "לפי שיש לחוש שמא יכנסו אליהם וילכדו את העיר, ולשעה ישאו כל מה שבה ממון ונפשות". מבואר מדבריו שאין הכוונה שיבואו בשבת אחרת (כדברי ריבב"ן) לידי נפשות, אלא באותה שבת שבאו על ממונות אנו חוששים שמא יתגלגל הדבר לידי נפשות.

ד. המאירי בחידושיו (ד"ה הלכתא) כתב "דמתוך שצרתם קרובה יבואו ממון הקל לעסקי נפשות", ונראה שהכוונה היא "צרתם" מלשון "צרת האשה" ביבמות, כלומר אשה שניה, דהיינו אף הנכרים האחרים (צריהם) הגרים סמוך לה יוכלו לעזור להם, ולכן הגויים יפחדו פחות, וע"כ אף עסקי ממון, שבד"כ לא מתפתחים לחשש נפשות, בכה"ג יש לחוש יותר לנפשות, כי יש לנכרים פחות פחד מחמת העזרה של שכניהם הנכרים.

וכ"כ הראב"ן (סי' שס"ג), שכיוון שהיא עיר הסמוכה לערי הנכרים יש לחשוש שאם יעמדו ישראל על ממונם ילחמו הגויים עמם, ולא יפחדו כיוון שהם סמוכים לנכרים אחרים שיבואו לעזור להם.

וכעין זה כתב בלבוש (או"ח סי' שכ"ט ס"ו) וכן ביארו הא"ר (שם ס"ק ה'), שטעם ההיתר בספר מפני שכשהעיר סמוכה לספר בקל יוכלו להימלט, ואם לא יעשו

רצונם יתחילו מיד להרוג. וכבר כתב ערוה"ש (או"ח סי' שכ"ט ס"ט) דסתם לסטים הם הורגי נפשות.

ואלו הם ב' צדדים לאותו המטבע, דהסמיכות לנכרים אחרים יכולה לגרום להתפתחות של סכנת נפשות משום שקל לברוח אליהם ולהסתתר שם, וע"כ הגנבים לא פוחדים אף להרוג, או משום שיבקשו סיוע משכניהם הנכרים, ולכן הם לא מפחדים להרוג אם ימצאו מתנגדים להם.

ו.

היתר לחלל שבת משום פקו"נ - גם בפקו"נ עתידי

ויש להוסיף, שברור שאם יש יחסים עויינים בין הנכרים לבין היהודים א"כ בנקל יותר יוכלו גניבות ממון להגיע להריגת נפשות, ואולי אף לכתחילה הם באים גם לשם כך.

ויש לציין, שמבואר מדברי רש"י שביאר שבספר מותר לחלל אפי' על עסקי ממון כדי שלא תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם, שהחשש הוא לא לפקו"נ מידי אלא לפיקו"נ עתידי, שמתוך שיכנסו לעיר ספר ללא קושי תפתח מוטיבציה לאויבים להמשיך ולכבוש את שאר הארץ, וא"כ חילול השבת הוא למנוע פקו"נ עתידי. וזה מבאר את ההקשר של סוגיא זו לסוגיא הקודמת. דקודם לכן הגמ' ביארה מדוע המשנה (דף מ"ד ע"ב) קבעה "שכל היוצאים להציל חוזרין למקומן" עם כלי נשקם, ש"בראשונה היו מניחין כלי זינם בבית הסמוך לחומה. פעם אחת הכירו בהם אויבים ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זינן, ונכנסו אויבים אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם האויבים. באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זינן". וזהו כמובן היתר חילול שבת מחשש שמא יתפתח פיקו"נ בעתיד. ועוד תרוץ תרצה הגמ', שבמשנתנו מדובר שנצחו אומות העולם את היהודים, ואם לא יתירו להם לחזור למקומם יש חשש סכנה בעתיד. ועל זה סמכה הגמ' את הברייתא של נכרים שצרו על עיירות ישראל וכו', שאם נשאל מהו החידוש, והרי ברור שלא מחללים שבת על עסקי ממון אם אין סכנה - אלא החידוש בגמ' הוא, שבספר אפי' על עסקי ממון מחללים, כי זה יכול

להתפתח בעתיד לסכנת נפשות, שתהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם, וא"כ שני הסוגיות מדברות על היתר חילול שבת בגלל פקו"נ שיכול להתפתח בעתיד. וכן נראה בפירוש הריב"ן, שביאר שכשיראו הנכרים שקל לקחת ממונות יבואו בעתיד בשבת אחרת אף על עסקי נפשות, וע"כ הסוגיות קשורות. ועיין ברמב"ם (שבת פ"ב הכ"ג), שהסמיק את ב' הסוגיות באותו הסעיף ואף הרחיב את הטעם לחזור בכלי זינים "כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא", ואכמ"ל.

ז.

נפקא מינה מעשית לנדון שאלתנו

מכל הנ"ל נראה להסיק לענייננו להתיר לרכב ביטחון לסייר בשבת ע"י נהג יהודי בכל אזור היישוב, כמו בשמירה ביום חול, מהטעמים דלהלן:

א. השו"ע פסק (או"ח סי' שכ"ט ס"ז) שבזה"ז אפי' באו על עסקי ממון מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממנו יהרגנו והוי עסקי נפשות. ואף כיום התודענו למקרים בארץ בהם הגנבים נתקלו בבעה"ב והרגוהו.

כמו"כ יש לקחת בחשבון, שכיום רוב גניבות הרכוש נעשות ע"י ערבים (או מהכפרים בנגב והגליל או מאיו"ש) ובד"כ הם עויינים את היהודים גם בלא הגניבה, וא"כ ידם קלה על ההדק עוד יותר. ויש לציין שחלק מאירועי הגניבות שהיו באזורנו צולמו ע"י מצלמה נסתרת אוטומטית, והגנב נצפה כשהוא הולך וכלי נשק ארוך עליו, וא"כ המצב כדברי האו"ז "שכשוללים כמו"כ הורגים" ולכן יש חשש לנפשות (ואף שליחיד המג"א דרש לוותר על ממון ולא לעמוד נגד הגנב בשבת, מ"מ אף המג"א יודה שבהוראה ציבורית, כשיש חשש ליחיד שיפגע - הותר לחלל שבת עבור הציבור).

שמא תאמר, כל הנ"ל נאמר כשהגויים צרו על עיירות ישראל והכא מיירי כשלא באו עדיין ואולי אף לא יבואו?

אך נראה שיש להתיר אף בכה"ג, שהרי פסק האו"ז שכל שאומרים שרוצים לבוא לשלול, ואפי' כשהקול יוצא שרוצים לבוא אע"פ שלא באו, אעפ"כ מחללין "לעשות קול בעיר כדי שלא יבואו", וכן פסק הרמ"א (סי' שכ"ט ס"ו). ובימינו דבר זה נקרא "הרתעה". והרי ידוע שבכל לילה יש כנופיות גנבים הבאות ליישובים

יהודים, והשאלה היא רק להיכן יגיעו באותו הלילה, וא"כ לא גרע מקול יוצא שרוצים לבוא.

ואף אם זה רק ספק שיכול להתפתח לנפשות, מ"מ הרמב"ם פסק (שבת פ"ב הכ"ג) שאף אם צרו סתם ואינו ידוע על מה באים (ממונות או נפשות) מחללין עליהן את השבת. וכתב בכס"מ (שם) וכן בב"י (סי' שכ"ט) שטעמו של הרמב"ם הוא מפני שעל ספק פקו"נ מותר לחלל את השבת. ואף אצלנו, כשנכנס ערבי ליישוב, אף אם לא ברור האם הוא נכנס לגנוב ממון או להרוג, מ"מ הוי ספק שמחללין עליו שבת. וכשיש חשש שיבוא, אף אם עדיין לא בא - ג"כ מחללין, כדברי האו"ז הנ"ל.

ואף אם ברוב הפעמים זה לא קרה, לא שהתפתח מממונות לנפשות ולא שחדרו מחבלים, אעפ"כ כתב תרומת הדשן (סי' נ"ח): "כיוון דלפעמים מועטים איכא למיחש דקיי"ל בפ"ב דיומא דאין הולכין בפקו"נ אחר הרוב וה"נ איתא בתוס' פרק יוצא דופן דמחללין שבת על הגוסס אע"ג דרוב גוססים למיתה ומייתי ראייה מפ"ב דיומא דלעיל", א"כ ה"ה בענייננו.

וכן התיר האו"ז (סי' פ"ד אות י"ג) לאנשי מחוז ביה"ם לטלטל נשק בשבת שמא יבואו שודדים וישללו אותם ויגיעו לסכנת נפשות, וע"ז כתב אע"פ שלא באו אלא כשיש חשש שיבואו, וסיים "דאין מדקדקין בפקו"נ", א"כ ה"ה בענייננו ודון מינה ואוקמי באתרין.

וכן פסק מו"ר הגר"א נבנצל שליט"א בויצחק יקרא (סי' שכ"ט ס"ק י"ז במ"ב), דגנבים הפורצים לבתים וכדו' דרך קבע אמר אדמו"ר זללה"ה (הגרש"ז) דהוי סכנה לציבור, ומותר להורגם אפי' שלא בשעת פריצה, בין בחול בין בשבת, וא"כ ה"ה למנוע מהם מלהכנס ליישוב. ולכה"פ הוי ספק פקו"נ וכנ"ל.

שמא תאמר, היתר האו"ז בביה"ם היה בזמנים שלא היה משטר מסודר ולא משטרה, אך כיום, שיש משטרה ובתי משפט ובתי כלא, הגנבים חוששים להרוג, כי יתפסו ויענשו בעונש חמור, ולכן לא שייך דין זה כיום, וכפי שפסק הערוה"ש (או"ח סי' שכ"ט ס"י) שדין זה אי אפשר להיות עתה בעיר שיש מושלים מהמלוכה שאין העולם הפקר^ג. ונראה לתרץ כדלקמן:

ג). הערת העורך: גם כאן, מסתבר כי הדברים לא נאמרו אלא מפחד הצנזורה.

ב. מסתבר ששמירה יישובית זהה לסיורים משטרתיים בעיר, מכיוון שבאזורינו ישנן רק ב' ניידות משטרה המסיירות בלילות, והן אינן נכנסות ליישובים כלל אלא מסיירות בכבישים המובילים ליישובים, א"כ רכב הביטחון הריהו כרכב משטרה.

וכבר דנו הפוסקים להתיר סיור משטרה בשבת. עיין שו"ת היכל יצחק לגריא"ה הרצוג זצ"ל (חלק או"ח סי' ל"ב) וכן שו"ת עמוד הימיני למו"ר הגר"ש ישראל זצ"ל (סי' י"ז), שכתב: "שכן הצלת נפשות שלעתיד לבוא, שאנו יודעים שזה יבא אי פעם הרי זה נחשב כאילו היא כבר נמצאת לפנינו עכשיו ועלינו לעשות הכל כאלו הפקו"נ לפנינו. ומעתה נראה שאין גם מקום לחלק במידת השכיחות של הדבר לעת"ל", והסיק: "וע"כ יש לנו לראות את היציאה לשמירה בכל השבתות כמכשיר פקו"נ של אותה שבת, שבה השמירה תביא תועלת. וע"כ מותרת אף מחויבת השמירה בכל השבתות כולן, כי אין אתה יודע איזוהי שתביא לידי הפקו"נ, וע"כ כולן בכלל היתר וחיוב, ממש כפיקוח מאת הגלים של המפולות בשביל הצלת אחד מישראל הנמצא תחת מפולת אחת ויחידה... ועפ"י יש להתיר כל פעולות סיירות הנוודות". עיי"ש שסמך יתדותיו על הרמב"ם, רבינו יונתן על הרי"ף והר"ח והרחיב בתשובתו ובסברא.

והוסיף אחד התושבים סברא מסתברת, שאי אפשר להסכים שיישוב יהיה מופקר לילה שלם ללא שמירה וסיור של אדם עירני, מסיבות שונות הכלולות בענייני ביטחון פנים, כגון: שריפות בבתים (וכבר קרה באחד מהיישובים הסמוכים לנו, שפרצה דליקה בחד הבתים כתוצאה מקצר חשמלי וקיפחו את חייהם כתוצאה מכך שני ילדי משפחה אחת, ל"ע), גניבות ופריצות, פיגועים חבלניים, גניבות נשק המצויים בבתים ויכולים להגיע לידיים עוינות ופריצה לנשקיה שיש בה נשקים לרוב, ועוד דוגמאות רבות.

אלא שעפ"י דברינו יש לדון עד כמה ניתן להסתמך על האו"ז בכדי להתיר למשטרה לסייר בשבת, וכמו"כ לרכב ביטחון קהילתי ביישוב, כהיתרו לאנשי ביה"ם לטלטל נשק אפי' ברה"ר. שא"ת שהמצב כיום שונה מאז, וזה בזכות שיש מדינה ומשטר, ובזמן ערוה"ש השוטרים היו פולנים והם עשו את עבודתם וע"כ לא נזקק ישראל לחלל שבת לשם כך, אך כיום השוטרים הם יהודים ובזכותם יש

ביטחון, ואם לא היו סיורים שוב היה חוזר סעיף ז' בשו"ע, שבזה"ז מחללין אף על עסקי ממון, וא"כ מה שהתיר האו"ז לאנשים פרטיים להתגונן בשבת אפי' באיסור דאורייתא, הוא הדין להתיר היום למשטרה לסייר לצורך ביטחון פנים. ובדברים אלו הוספנו ראייה נוספת לפסקי הגר"ש ישראלי.

ואם תשאל: מה ההבדל בין עיר לבין היישוב, והרי גם שם יש את אותם חששות ואעפ"כ אנו סומכים על המשטרה ולא מוסיפים רכבי סיור? ונראה לחלק בכמה היבטים:

א. אה"נ בעיר יש משמר אזרחי, הפועלים גם בשבת, וע"כ ביטחון הפנים מוגבר יותר.

ב. בעיר התושבים מרובים פי כמה אלפים מאשר ביישוב, ומכיוון שיש ריבוי אוכלוסין, ממילא בכל כמה דקות עוברת מכונית נוסעת (מכל מיני סיבות למיניהן) אף בשעות הלילה המאוחרות, וזו עצמה נחשבת להתרעה לגנבים ופוגעים למיניהם. ואף אם תפרוץ שריפה באחת הדירות יזעיקו מיד את המשטרה, או אם האדם יראה איזושהו מעשה חריג. משא"כ ביישוב, שיכולות לעבור שעות רבות בלילה ולא עובר איש או רכב ליד בתים רבים. וע"כ הנוסעים עצמם (אפי' בשבת, כרכב עם יולדת, פצוע, חולה וכדו') משמשים כאמצעי ביטחון והרתעה, ולכן לא צריך כ"כ רכבי משטרה מסיירים בכל עת, ומספיק שישנם רכבי משטרה הנמצאים בכוננות, ואם יוזעקו יוכלו להגיע בזמן קצר.

ג. בעיר ההגעה של רכב משטרה מהירה הרבה יותר, מכיוון ששטח העיר אינו גדול כ"כ, משא"כ משטרה המסיירת במועצה איזורית של יישובים רבים, פעמים שניידת הסיור נמצאת במרחק של למעלה משעה מהאזור שהזעיק את הניידת.

ד. ביישוב המרוחק מן העיר, יש מסביבו שדות שוממים, וזה מאפשר לגנבים ומחבלים לחמוק במהירות גדולה יותר בלא שיתפסו (וכבר היו מעשים שניידת המשטרה דלקה אחרי גנבי רכבים, והרכב ננטש והגנבים ברחו לשדות ולא נתפסו). משא"כ בעיר, כשמתרחסת גניבה או חבלה, בד"כ כשמכתרים את האזור הגנב נמצא.

וסברא זו כתבה ערוה"ש. דעל הדין של תה"ד, דבזה"ז אפי' על עסקי ממון מחללין את השבת (כפסק השו"ע בסי' שכ"ט ס"ז), כתב ערוה"ש (שם סעיף י') דבזמנו

"שיש מושלים מהמלוכה שאין העולם הפקר" לא צריך לחשוש לנפשות, אך סיים שכל זה דווקא בעיר אך בכפר עדיין נוהג דין זה. ודבריו ברורים, שהרי בעיר קל יותר להיתפס, וממילא ההרתעה גדולה יותר, משא"כ ביישוב שקל לחמוק, וע"כ יש לגנבים תעוזה גדולה יותר, ולכן נצטרכת שמירה יותר אקטיבית.

ג. ונראה להוסיף, שבנידון דידן כהמושב רמת מגשימים והדומים לו ניתן להסתמך גם על הדין של עיר ספר, דכמה ביאורים נאמרו וחלקם אקטואליים גם למצבנו:

א. הריבב"ן הסביר את ההיתר בעיר ספר, שאם יראו הנכרים שקל לגנוב ממון ביישוב זה, יבואו בשבת אחרת גם על נפשות. ומכיוון שרוב גנבי הרכוש באזורנו הינם ערבים, שחלקם אף עוינים ליהודים ולמדינת ישראל, א"כ מציאות זו אינה דמיונית ואף לא זרה במצבנו הביטחוני, ואנו שונים מן העיר כנ"ל. ואף בגניבת ממון, מסתבר שיש קשר בין הגנבים לבין ערבים הקונים בקר מיישובנו, שהם ידעו לפרוץ את הכספת בזמן שהיו בה מזומנים רבים כתוצאה ממכירת הבקר, ואם יש קשר בין סוחרים לבין הגנבים ה"ה שיכול להיווצר קשר גם בין הגנבים לבין המחבלים, וד"ל.

ב. רבינו ישמעאל בן חכמון (הובא דבריו לעיל) כתב: "לפי שיש לחוש שמא יכנסו אליהם... ולשעה ישאו כל מה שבה ממון ונפשות". ובדברינו לעיל מבואר מדוע ביישוב מרוחק החשש גדול יותר לתיאור זה, כי יש להם זמן בריחה גדול אפי' בתוך שטחי המדינה ומקום הסתתרות רב יותר, כדברי הלבוש לעיל.

ג. וכן לסברת הראב"ן, שכתב שבעיר ספר לא יפחדו כי הם סמוכים לנכרים אחרים שבמקרה הצורך יעזרו להם. האי טעמא שייך גם ביישוב ששדותיו מסביב שוממים, וע"כ יש אפשרות טובה יותר לחבריהם להסתתר מסביב ולא לעורר חשד ע"י עוברים ושבים.

ד. גם סברת רש"י, שהסביר את ההיתר בעיר ספר שפרושה "עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות יוצאין עליהן שמא ילכדוה ומשום תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם" (שם ד"ה לספר), שייכת לנידון דידן. שהרי כיום המושב רמת מגשימים הוא אחד מארבעה יישובים הסמוכים ביותר לגבול סוריה (פחות מקילומטר וחצי). מעבר לגדר המערכת, ישנה לחימה כבר למעלה משנתיים, ויש שם ארגוני טרור מהמסוכנים ביותר, השולטים בכמה מחוזות הקרובים אלינו (כדאע"ש וחיזבאללה שר"י ועוד).

ואמנם לא נשקפת סכנה ב"ה של כיבוש הגולן או חלקים ממנו על ידיהם, לעת עתה, אעפ"כ נראה לומר, שכיבוש כיום אינו נחשב דווקא לשליטה על שטח, ויש דרכים נוספות הנחשבות לפיקו"נ לאומי בכל קנה מידה ובבחינת "כיבוש", כגון פיגוע מיקוח, פיגוע גדול הגורם להעלאת מורל האויב ובכך בדרך עקיפה גורם לפעולות חבלניות נוספות, ואפי' החשש לחטיפה לשטח אויב של אזרח או הרוג לשם עיסקת החלפת שבויים קיים באזורנו, והצבא אף מתאמן על תרחישים מעין אלו.

וא"כ ודאי ששייכת סברת רש"י, שתהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם ודון מינה ואוקמיה באתרין, וודאי שמצב זה חזי לאצטרופי לכל הלין טעמי.

ואם נשאל מדוע יישובים אחרים לא מקיימים שמירה רכובה בשבת, כיישובנו. על כך תשובתנו: א. אה"נ, גם הם צריכים לקיים שמירה. ב. אנו (ועוד ג' יישובים) קרובים ביותר לגבול מאשר שאר היישובים הסמוכים לנו, וע"כ אנו נמצאים בסיכון גדול יותר, שהרי אין סיבה למחבל לכתת רגליו רחוק אם נמצא יישוב קרוב יותר.

ונשאלנו א"כ מדוע הצבא לא דורש שמירה זוהי רק יוזמה יישובית, על כך ענו לנו בעלי תפקידים ביטחוניים בכירים, שלא תמיד השיקול שעומד לנגד גורמי הביטחון הוא ביטחוני, אלא פעמים רבות הבעיה היא בגלל תקציב, והצבא מתעסק באיומים קיומיים למדינה, ובזה הוא משקיע את רוב תקציבו, ופחות במקרים נקודתיים. ואף גורמי הצבא הודו, שאם היה תקציב רב יותר, וודאי שהצבא היה מממן גם שמירה יישובית. א"כ בגלל חוסר תקציב אין אנו צריכים לסכן את ביטחון התושבים, אפי' בסיכון רחוק.

ח.

מסקנה

א. לאור כל הנאמר לעיל נראה שיש להמשיך להפעיל את רכב הביטחון בשבת כבימי חול, בכל איזורי היישוב, בכדי ליצור הרתעה, כדי שלא יבואו גנבים וכ"ש מחבלים ל"ע לשטח היישוב.

האוצר ◆ גיליון ט"ז

ב. ויש לעשות זאת ע"י יהודי השומר בימות החול, ורצוי שיהיה תושב היישוב המכיר את התושבים כולם, כי אז הוא בקי יותר בכל דבר חריג, ולא ע"י נכרי, כפסק השו"ע (או"ח סי' שכ"ח סי"ב). ואף שהרמ"א כתב (שם) דאם אפשר לעשות ע"י נכרי בלא איחור כלל, עושין, מ"מ הוסיף שבמקום שיש לחוש שיתעצל הגוי אין לעשות ע"י גוי. ועפ"י כל הטעמים שנאמרו לעיל נראה דאין לסמוך על נכרי כמו על יהודי בכה"ג.

ג. ואעפ"כ הורינו להנהלת הקהילה ביישוב, לרכוש רכב המופעל ע"י טעינה חשמלית, דחשמל (ללא חוט להט) לרוב הפוסקים הוי איסור דרבנן (שלא כהחזו"א), משא"כ רכב רגיל, שבכל לחיצה על דוושת הגז הרי זו הבערה, ומכיוון ששבת דחוויה מפני פקו"נ ע"כ יש למעט באיסורים עד כמה שאפשר, וכפסק המ"ב (סי' שכ"ח ס"ק ל"ה), ולכן עדיף רכב חשמלי.

ד. לגבי תאורת הרכב, אם אפשרי שיהיו לדים - עדיף, שאז הדלקתו הרי הוא איסור דרבנן וכנ"ל. אך אם יש לו נורת להט רגילה ישתדל השומר להדליקה מלפני שבת. ואם לא ניתן, יעשה זאת ע"י שינוי ועדיף ע"י שניים (כמובא בויצחק יקרא או"ח סי' שכ"ח סי"ב ד"ה שינוי).

ה. ולא ישמור ע"י רכיבה באופניים, שאין הדבר יעיל (להגיע במהירות לארוע) ואף אינו גורם הרתעה מספיקה.

ויה"ר שנזכה שתהיה יד ישראל תקיפה בכל מקומות מושבותיהם ולא יישמע שוד ושבר בארצנו ויוליכנו הקב"ה קוממיות בארצנו אכי"ר.

